RAPPORT TER TERECHTZITTING
in zaak C-191/90*

I — De feiten en het procesverloop

A — *De toepasselijke bepalingen*

1. Nationaal recht

In het Verenigd Koninkrijk is het octrooirecht geregeld in de Patents Act van 1977 (hierna: „Patents Act"), die op 1 juni 1978 in werking is getreden.

a) Overeenkomstig het bepaalde in het Europees Octrooiverdrag werd de duur van de Britse octrooien bij de Patents Act van 16 tot 20 jaar verlengd.

Volgens de overgangsbepalingen van bijlage I bij de Patents Act kregen octrooien waarvan de resterende duur op 1 juni 1978 nog meer dan vijf jaar bedroeg, voor de laatste vier jaar van hun nieuwe, tot 20 jaar verlengde duur de aantekening „licences of right" (licenties van rechtswege).

b) Section 46(3)(a) van de Patents Act bepaalt:

„Wanneer een octrooi van die aantekening is voorzien:

a) heeft in het vervolg een ieder van rechtswege recht op een licentie op het octrooi, onder voorwaarden te bepalen bij overeenkomst dan wel, bij gebreke van overeenkomst, door de Comptroller [General of Patents] op verzoek van de octrooihouder of van de aanvrager van de licentie."

c) Volgens de rechtspraak van het House of Lords (Allen and Hanburys Ltd *v* Generics (UK) Ltd and Gist Brocades NV and others and the Comptroller General of Patents [1986] RPC, blz. 242) kan de Comptroller General of Patents (hierna: „Comptroller") bij de uitoefening van de discretionaire bevoegdheid waarover hij beschikt bij het bepalen van de voorwaarden voor licenties van rechtswege, rekening houden met de Sections 48(3)(b)(ii), 48(3)(c)(i) en (ii), en 50(1) en (2) van de Patents Act voor zover zij op dwingende bepalingen betrekking hebben.

d) Ingevolge Section 48(3) van deze wet kan de Comptroller, wanneer er sedert de verlening van het octrooi drie jaar zijn verstreken,

* Procestaal: Engels.

op de volgende gronden dwanglicenties verlenen:

„a) de geoctrooieerde uitvinding wordt, ofschoon commerciële toepassing ervan in het Verenigd Koninkrijk mogelijk is, niet toegepast, althans niet in die mate als redelijkerwijs mogelijk is;

b) de geoctrooieerde uitvinding is een produkt en de in het Verenigd Koninkrijk bestaande vraag naar dat produkt

i) wordt niet op redelijke voorwaarden gedekt, of

ii) wordt in aanzienlijke mate gedekt door invoer;

c) de geoctrooieerde uitvinding kan in het Verenigd Koninkrijk commercieel worden toegepast, maar die toepassing wordt verhinderd of belemmerd,

i) in geval van een produkt: door de invoer van het produkt;

ii) in geval van een werkwijze: door de invoer van een produkt dat rechtstreeks door die werkwijze is verkregen of waarop die werkwijze is toegepast".

Section 50 van de Patents Act bepaalt:

„1) De bevoegdheden van de Comptroller terzake van een krachtens section 48 ingediende aanvraag met betrekking tot een octrooi moeten worden uitgeoefend met het oog op het bereiken van de volgende algemene doelstellingen:

a) uitvindingen die in het Verenigd Koninkrijk op commerciële schaal kunnen worden toegepast en waarvan het algemeen belang een dergelijke toepassing vordert, moeten er zonder onredelijke vertraging en in die mate als redelijkerwijs mogelijk is, worden toegepast;

b) de uitvinder of ieder ander die aanspraak maakt op een octrooi, moet een — gelet op de aard van de uitvinding — redelijke vergoeding ontvangen;

c) voorkomen moet worden, dat de belangen van degene die in het Verenigd Koninkrijk een door een octrooi beschermde uitvinding toepast of ontwikkelt, op onredelijke wijze worden geschaad.

2) Behoudens het bepaalde in subsection (1) dient de Comptroller bij zijn beslissing om op basis van een dergelijke aanvraag al dan niet een bevel te geven of een inschrijving te verrichten, de volgende factoren mee te laten wegen:

a) de aard van de uitvinding, de tijd die is verstreken sinds de bekendmaking van de octrooiverlening, alsmede de maatregelen die de octrooihouder of een licentiehouder reeds heeft getroffen om de uitvinding ten volle te benutten;

b) de vraag, of degene aan wie een dwanglicentie zou worden verleend, in staat moet worden geacht de uitvinding te algemenen nutte toe te passen;

c) de risico's die de betrokkene op zich zou nemen bij de verschaffing van kapitaal en de toepassing van de uitvinding, indien de aanvraag werd gehonoreerd;

De Comptroller is evenwel niet gehouden, na de indiening van de aanvraag ingetreden omstandigheden in aanmerking te nemen."

e) Deze bepalingen hebben er in de praktijk toe geleid, dat de bevoegde autoriteiten bij het vaststellen van de voorwaarden voor licenties van rechtswege wanneer partijen daarover geen overeenstemming konden bereiken, de licentiehouder verbieden het geoctrooieerde produkt uit derde landen in te voeren wanneer de octrooihouder het produkt in het Verenigd Koninkrijk vervaardigt, en, andersom, de licentienemer toe te staan het produkt uit derde landen in te voeren wanneer het produkt door de octrooihouder in een andere Lid-Staat wordt vervaardigd.

2. Bepalingen van gemeenschapsrecht

Naast de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag zijn van belang de artikelen 47 en 209 van de Akte betreffende de toetredingsvoorwaarden voor het Koninkrijk Spanje en de Portugese Republiek en de aanpassing van de Verdragen (hierna: „Toetredingsakte").

De artikelen 47 en 209 bevatten een afwijking van de algemene regel, dat kwantitatieve in- en uitvoerbeperkingen en alle maatregelen van gelijke werking tussen de Gemeenschap en de twee nieuwe Lid-Staten per 1 januari 1986 moesten zijn opgeheven. Zij bepalen:

„1. (...) de octrooihouder of zijn rechthebbende voor een chemisch, farmaceutisch, voedings-of fytosanitair produkt, dat in een Lid-Staat is gedeponeerd op een tijdstip waarop in Spanje [1]/Portugal [2] voor dat produkt geen octrooi kon worden verkregen, (kan) zich beroepen op het aan dat octrooi verbonden recht teneinde de invoer van en de handel in dit produkt te verhinderen in de huidige Lid-Staat of Lid-Staten waar dit produkt door een octrooi wordt beschermd, zelfs als dit produkt voor de eerste maal door hemzelf of met zijn instemming in Spanje[1]/Portugal[2] in de handel is gebracht.

2. Op dit recht kan tot het einde van het derde jaar na de invoering door Spanje[1]/Portugal[2] van de octrooieerbaarheid van deze produkten een beroep worden gedaan voor de in lid 1 bedoelde produkten."

B — *Antecedenten van het geschil*

a) Smith Kline and French Laboratories Ltd (hierna: „SKF") vervaardigt een farmaceutisch produkt, genaamd „cimetidine". Het wordt verkocht onder de merknaam „Tagamet" en wordt gebruikt bij de behandeling van maag- en duodenumzweren.

SKF vervaardigt cimetidine als halfprodukt in Ierland en als eindprodukt in het Verenigd Koninkrijk.

1 — Artikel 47 Toetredingsakte.
2 — Artikel 209 Toetredingsakte.

b) SKF is voor dit produkt houdster van twee Britse octrooien van 9 maart 1972.

Ingevolge bovengenoemde bepalingen van de Patents Act is de duur van deze octrooien, die normaal op 9 maart 1988 zou aflopen, tot 9 maart 1992 verlengd. Die octrooien kregen bijgevolg de aantekening licenties van rechtswege.

In Ierland was SKF houdster van twee octrooien die thans zijn vervallen. SKF heeft een gerechtelijke procedure ingeleid met het oog op verlenging van één ervan.

In de andere Lid-Staten is SKF houdster van octrooien die nog steeds geldig zijn.

c) Generics (UK) Ltd (hierna: „Generics") en Harris Pharmaceuticals Ltd (hierna: „Harris") dienden een verzoek in om een licentie van rechtswege voor de vervaardiging, invoer en verkoop van cimetidine. Aangezien partijen geen overeenstemming over de licentievoorwaarden konden bereiken, stelde de Comptroller die bij besluit van 13 maart 1988 vast.

De Comptroller stelde een royalty vast gelijk aan 28 % van de door SKF toenmaals toegepaste verkoopprijs van cimetidine. Voorts machtigde hij Generics en Harris, cimetidine als halfprodukt en als eindprodukt uit derde landen in te voeren.

SKF stelde op 2 maart 1989 beroep in bij de Patents Court, die het besluit wijzigde. De Patents Court verhoogde de royalty tot 45 % van de verkoopprijs en vulde de voorwaarden van de licentie van rechtswege aan met het verbod cimetidine als eindprodukt in te voeren uit derde landen en uit Spanje en Portugal. De Patents Court weigerde evenwel de opneming van een verbod om cimetidine als halfprodukt uit derde landen in te voeren.

d) De Court of Appeal verwierp het beroep van Generics en Harris tegen de door de Patents Court vastgestelde royalty.

e) Voor de Court of Appeal stelden Generics, Harris en SKF voorts het punt van de invoer van geoctrooieerde produkten uit derde landen en uit Spanje en Portugal aan de orde.

Generics en Harris betwistten het hun opgelegde verbod om het eindprodukt uit die landen in te voeren.

SKF betwistte de aan die twee ondernemingen verleende vergunning om halfprodukten in te voeren.

f) Bij beschikking van 13 februari 1990, ingeschreven ter griffie van het Hof op 19 juni daaraanvolgend, heeft de Court of

Appeal de behandeling van de zaak geschorst en het Hof de volgende prejudiciële vragen gesteld:

„1) Is het verenigbaar met de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag, dat een bevoegde instantie die de voorwaarden moet vaststellen van een licentie voor een octrooi dat verplicht voorzien is van de aantekening ‚licences of right', op grond van de Sections 48(3)(a) en 50(1)(c) van de Patents Act 1977 kan beslissen, dat een dergelijke licentie al dan niet het recht omvat om geoctrooieerde produkten van buiten de EEG in te voeren? Is het in strijd met de artikelen 30 en 36, dat deze instantie de Sections 48(3)(a) en 50(1)(c) gewoonlijk zo uitlegt, dat zij toestemming voor invoer uit een ander land moet weigeren wanneer de octrooihouder het octrooi exploiteert door de betrokken produkten in het Verenigd Koninkrijk te vervaardigen, maar dat zij toestemming moet verlenen voor invoer uit een derde land wanneer de octrooihouder het octrooi exploiteert door invoer van in andere Lid-Staten van de EEG vervaardigde produkten?

2) a)Is het voor de beantwoording van de vorige vraag van belang, dat de Sections 48(3)(a) en 50(1)(c) van de Patents Act 1977 van toepassing zijn op de verlening van dwanglicenties en bepalen dat een dwanglicentie kan worden verleend voor een octrooi dat in het Verenigd Koninkrijk niet wordt geëxploiteerd?

b) Luidt het antwoord op de voorgaande vraag anders, indien de bevoegde instantie bij haar beslissing om invoer uit een derde land al dan niet toe te staan, zich op de Sections 48(3)(a) en 50(1)(c) van de Patents Act 1977 baseert ter bepaling van de in aanmerking te nemen factoren?

3) Is het, gelet op de bepalingen van de Verdragen inzake de toetreding van Spanje en Portugal tot de EEG en het arrest van het Hof van Justitie in zaak 434/85 (Allen & Hanburys/Generics, Jurispr. 1988, blz. 1245), in strijd met de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag, dat de bevoegde instantie bij de vaststelling van de voorwaarden voor een licentie van rechtswege voor een octrooi op een farmaceutisch produkt een voorwaarde opneemt die de invoer van dat produkt uit Spanje of Portugal beperkt?"

Overeenkomstig artikel 20 van 's Hofs Statuut-EEG zijn schriftelijke opmerkingen ingediend door:

— de regering van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, aanvankelijk vertegenwoordigd door R. M. Caudwell van het Treasury Solicitor's Department, vervolgens door S. Cochrane van het Treasury Solicitor's Department, als gemachtigde,

— het Koninkrijk Spanje, aanvankelijk vertegenwoordigd door C. Bastarreche Sagües, directeur-generaal Juridische en institutionele coördinatie Europese Gemeenschappen, en vervolgens door A. J. Navarro González, directeur-generaal juridische en institutionele coördinatie Europese Gemeenschappen, en A. H. Hernández-Mora, abogado del Estato, als gemachtigden,

— Harris, vertegenwoordigd door K. Parker en H. Carr, Barristers van het kantoor Roiter and Zucker,

— SKF, vertegenwoordigd door R. Jacob, QC, en G. Burkill, Barrister, en S. Farr, Solicitor van het kantoor Simmons and Simmons,

— Generics, vertegenwoordigd door S. Kon, bijgestaan door S. Radford, Solicitors van het kantoor S. J. Berwin and Co.,

— de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur R. Wainwright als gemachtigde.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

II — Bij het Hof ingediende schriftelijke opmerkingen

A — *De op het bodemgeschil toepasselijke nationale bepalingen*

Het *Verenigd Koninkrijk*, *SKF*, *Harris* en *Generics* wijzen op bovengenoemd arrest van het House of Lords (Allen and Hanburys Ltd *v* Generics (UK) Ltd and Gist Brocades NV and others and the Comptroller General of Patents [1986]), gewezen door Lord Diplock, waarbij de Comptroller bevoegd werd verklaard, zich bij de vaststelling van de voorwaarden voor licenties van rechtswege te baseren op de bepalingen van de Patents Act inzake dwanglicenties.

Het *Verenigd Koninkrijk* beklemtoont niettemin, dat men dient te onderscheiden tussen licenties van rechtswege en dwanglicenties.

Deze twee soorten licenties verschillen naar hun aard en naar hun rechtsgevolgen.

Licenties van rechtswege worden geregeld in Section 46 van de Patents Act, waarvan de bepalingen te allen tijde van toepassing kunnen worden verklaard. Tijdens de gehele duur van het octrooi kan de octrooihouder de Comptroller verzoeken, het octrooi van de aantekening „licence of right" te voorzien.

Alleen op octrooien waarvan de duur ingevolge de overgangsbepalingen van de Patents Act is verlengd, is Section 46 verplicht van toepassing.

De gevolgen van de aantekening „licentie van rechtswege" in het octrooiregister zijn in beide gevallen identiek. Elkeen kan een licentie voor het octrooi verkrijgen onder voorwaarden die bij overeenkomst dan wel, bij gebreke van overeenkomst, door de Comptroller worden bepaald. Als compensatie behoeft de octrooihouder slechts de helft van de vernieuwingsrechten betalen.

De Comptroller stelt dus slechts in een klein aantal gevallen de licentievoorwaarden vast.

Dwanglicenties worden geregeld in de Sections 48-54 van de Patents Act en worden door de Comptroller verleend, wanneer hij van oordeel is, dat de desbetreffende aanvraag op een van de in Section 48 genoemde gronden berust.

SKF wijst er meer bepaald op, dat de doelstelling van de artikelen 48 en 50 van de Patents Act, te weten het stimuleren van de industrie in het Verenigd Koninkrijk, reeds ten grondslag lag aan de wettelijke regeling die aan de Patents Act voorafging. In de praktijk pasten de bevoegde instanties de volgende regel toe: wanneer de octrooihouder zijn uitvinding in het Verenigd Koninkrijk exploiteerde, mocht de houder van de dwanglicentie het geoctrooieerde produkt niet invoeren; wanneer de octrooihouder daarentegen de uitvinding in een ander land exploiteerde en zelf het produkt invoerde, werd de invoer ook aan de licentiehouder toegestaan.

Deze regel werd ook toegepast in de context van de Patents Act. Overeenkomstig het arrest van het Hof van 3 maart 1988 (zaak 434/85, Allen & Hanburys, reeds aangehaald) staan alle daarna in het Verenigd Koninkrijk verleende licenties van rechtswege vervaardiging in het Verenigd Koninkrijk en invoer van in andere Lid-Staten vervaardigde produkten toe.

Generics wijst erop, dat de Commissie in verband met Section 48 van de Patents Act een beroep wegens niet-nakoming heeft ingesteld (zaak C-30/90, Commissie/Verenigd Koninkrijk). Die zaak betreft het vraagstuk van de dwanglicenties en de discriminerende werking van Section 48 op de invoer uit andere Lid-Staten. Zij houdt evenwel geen rechtstreeks verband met de onderhavige zaak, waarin het enkel gaat om de invoer van buiten de Gemeenschap door een licentiehouder.

Harris wijst het Hof op de conclusie van advocaat-generaal Mancini in zaak 434/85 (reeds aangehaald), waarin de licenties van rechtswege onder de Patents Act worden besproken.

Volgens Harris heeft de wetgever een volstrekt correct gebruik van zijn bevoegdheden gemaakt door in de Sections 48(3) en 50 van de Patents Act te verlangen, dat degene die in het Verenigd Koninkrijk op grond van een octrooi een monopolie verkrijgt, terdege rekening houdt met de belangen van het Verenigd Koninkrijk. Met het oog op die belangen kan de Comptroller, wanneer hij de voorwaarden van een dwanglicentie vaststelt, invoer van buiten de Gemeenschap verbieden.

Krachtens bovengenoemde uitspraak van het House of Lords gelden deze overwegingen ook voor licenties van rechtswege. Bij het vaststellen van de voorwaarden van die licen-

ties kan de Comptroller dus rekening houden met de fundamentele doelstelling van bevordering van de belangen van het Verenigd Koninkrijk.

Harris wijst ook op de bepalingen betreffende het verlenen van de vergunning om geneesmiddelen in de handel te brengen, en op het rechtsgeding dat SKF tegen haar heeft gevoerd toen zij (Harris) een vergunning voor cimetidine had aangevraagd.

Volgens de *Commissie* zijn de Sections 48(3) en 50 van de Patents Act in casu relevant wegens het beleid van de Comptroller om invoer uit derde landen niet toe te staan wanneer het produkt al in voldoende mate in het Verenigd Koninkrijk wordt vervaardigd.

B — *De eerste vraag*

SKF betoogt, dat de Patents Court de verkeerde oplossing heeft gekozen, door bij het opleggen van eventuele invoerbeperkingen aan de licentiehouder enkel beslissende betekenis toe te kennen aan de omstandigheid, dat het produkt al dan niet in het Verenigd Koninkrijk wordt vervaardigd. Deze oplossing leidt tot een onrechtmatige discriminatie van in andere Lid-Staten gevestigde ondernemingen.

In de eerste plaats is deze discriminatie in strijd met artikel 30 van het Verdrag.

De voorwaarden van een licentie van rechtswege moeten vanuit twee tegengestelde oogpunten worden bekeken: dat van de licentiehouder aan wie beperkingen worden opgelegd, en dat van de octrooihouder die in zijn bedrijvigheid en in zijn exploitatie van het octrooi door handelingen van de licentiehouder kan worden geschaad.

In zaak 434/85 (Allen & Hanburys, reeds aangehaald) was alleen het oogpunt van de licentiehouder van belang, omdat het daar ging om discriminatie tussen verschillende categorieën van licentiehouders. In de onderhavige zaak gaat het om discriminatie tussen verschillende categorieën van octrooihouders en is dus het oogpunt van de octrooihouder van belang.

Vanuit dit oogpunt is de opneming in de licentie van rechtswege van een voorwaarde die de invoer uit derde landen toestaat wanneer de octrooihouder het produkt op het grondgebied van een andere Lid-Staat vervaardigt, een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking.

De door de licentiehouder uit een derde land ingevoerde produkten zullen concurreren met die van de octrooihouder, waardoor diens omzet zal dalen. Dat zal de handel tussen de Lid-Staten ongunstig beïnvloeden, aangezien de octrooihouder de invoer uit de Lid-Staat waar hij het produkt vervaardigt, zal moeten verminderen. In het onderhavige geval zal uit Hongarije en Joegoslavië ingevoerde cimetidine, waar octrooibescherming moeilijk te verkrijgen is, geleidelijk SKF's invoer uit Ierland verdringen.

In de tweede plaats kan deze discriminatie niet worden gerechtvaardigd uit hoofde van artikel 36 EEG-Verdrag.

Wat de bepalingen van de eerste zin van artikel 36 betreft, valt het vanuit het oogpunt van de octrooihouder moeilijk te begrijpen, hoe een voorwaarde die de rechten van de octrooihouder beperkt door de licentiehouder toe te staan uit derde landen in te voeren, kan worden geacht de industriële en commerciële eigendom te beschermen. Het specifieke voorwerp van een octrooi met de aantekening „licences of right" houdt nog steeds het recht in, zich te verzetten tegen het verlenen van licenties waarbij invoer uit derde landen wordt toegestaan. De eerste zin van artikel 36 is dan ook niet van toepassing.

Evenmin is aan de voorwaarden van de tweede zin van artikel 36 voldaan. De discriminatie tussen octrooihouders die hun produkt in het Verenigd Koninkrijk vervaardigen, en octrooihouders die kiezen voor exploitatie van hun uitvinding in andere Lid-Staten, is immers willekeurig, want volstrekt ongerechtvaardigd. De eersten ondervinden enkel concurrentie van fabrikanten in de andere Lid-Staten, laatstgenoemden moeten concurreren met produkten die van overal ter wereld worden ingevoerd. Dergelijke discriminatie is ongewenst. Zij begunstigt de zuiver binnenlandse exploitatie van octrooien en verhindert fabrikanten en consumenten te profiteren van de schaalvoordelen die door centralisatie van de produktie in een enkele fabriek ontstaan.

De benadering van de Patents Court leidt ook tot een verkapte beperking van de handel tussen Lid-Staten. Om de genoemde redenen bevordert zij immers de vervaardiging van geoctrooieerde produkten in het Verenigd Koninkrijk en ontmoedigt zij de exploitatie van octrooien via invoer uit andere Lid-Staten.

De octrooihouder wordt benadeeld in die zin, dat hij de Gemeenschap niet als één enkele markt kan benaderen en zijn vestigingsplaats niet volgens zuiver economische criteria kan kiezen. De toepassing van de Sections 48(3)(b) en 50(1)(c), die de nationale produktie en — zoveel is wel duidelijk — meestal Britse ondernemingen beogen te begunstigen, levert een willekeurige discriminatie op (arrest in zaak 434/85, Allen & Hanburys, reeds aangehaald) en een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbeperking (arrest van 24 november 1982, zaak 249/81, Commissie/Ierland, Jurispr. 1982, blz. 4005).

Uit het voorgaande leidt SKF af, dat wanneer de bevoegde instantie bij de vaststellingen van de voorwaarden van de licentie van rechtswege krachtens de haar toegekende bevoegdheid weigert, invoer uit derde landen toe te staan wanneer de octrooihouder het produkt in het Verenigd Koninkrijk vervaardigt, zij ook moet weigeren die invoer toe te staan wanneer de octrooihouder het produkt in een andere Lid-Staat van de Gemeenschap vervaardigt.

Deze analyse is evenwel niet van toepassing wanneer de octrooihouder zelf de uitvinding in een derde land exploiteert. Dan heeft een voorwaarde waarbij invoer uit derde landen wordt toegestaan, geen invloed op de handel tussen de Lid-Staten.

Ten slotte wijst SKF erop, dat een voorwaarde in een dwanglicentie, waarbij de invoer uit derde landen wordt beperkt, uit het oogpunt van de licentiehouder geen invloed heeft op de handel tussen de Lid-Staten en dus niet met artikel 30 EEG-Ver-

drag in strijd is (arrest van 15 juni 1976, zaak 51/75, EMI Records, Jurispr. 1976, blz. 811, r. o. 8-21).

SKF geeft derhalve in overweging de eerste vraag te beantwoorden als volgt:

„De artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag moeten aldus worden uitgelegd, dat zij de bevoegde instantie verbieden in het kader van haar discretionaire bevoegdheid aan een licentie van rechtswege een voorwaarde te verbinden waarbij invoer uit derde landen wordt toegestaan wanneer de octrooihouder het octrooi exploiteert door het produkt uit andere Lid-Staten in te voeren, indien die instantie in vergelijkbare omstandigheden een dergelijke voorwaarde niet zou stellen wanneer de octrooihouder het octrooi exploiteert door het produkt in het Verenigd Koninkrijk te vervaardigen."

De *Commissie* geeft in overweging de eerste vraag te herformuleren als volgt:

„Moeten de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag aldus worden uitgelegd, dat de bevoegde instanties van een Lid-Staat een licentie van rechtswege om uit derde landen in te voeren, kunnen weigeren wanneer het produkt in die Lid-Staat wordt vervaardigd, maar een licentie om uit derde landen in te voeren, kunnen verlenen wanneer dat produkt in een andere Lid-Staat wordt vervaardigd?"

Het arrest van 3 maart 1988 (Allen & Hanburys, reeds aangehaald), hoewel betrekking hebbend op een andere feitelijke situatie, verlangt dat deze vraag ontkennend wordt beantwoord. Volgens dat arrest is discriminatie tussen in een Lid-Staat vervaardigde produkten en uit een andere Lid-Staat ingevoerde produkten in strijd met het gemeenschapsrecht. In verband met de discriminerende bepalingen in de Britse wetgeving inzake dwanglicenties, en meer in het bijzonder de Sections 48(3)(a) en 50(1)(c) van de Patents Act, is overigens een beroep wegens niet-nakoming ingesteld (zaak C-30/90, Commissie/Verenigd Koninkrijk). Die zaak betreft hetzelfde rechtspunt als de onderhavige.

Doordat de praktijk van de bevoegde instantie bij het vaststellen van de voorwaarden van licenties van rechtswege vervaardiging in het Verenigd Koninkrijk stimuleert en de octrooihouder ervan weerhoudt de gemeenschappelijke markt als een enkele markt te behandelen en op basis van zuiver economisch overwegingen zijn vestigingsplaats te kiezen, heeft zij een ongunstige invloed op de intracommunautaire handel en vormt zij een middel tot willekeurige discriminatie. Zij is dan ook onverenigbaar met de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag.

Dit betekent niet, dat de Comptroller verplicht is invoer uit derde landen toe te staan. Bij het vaststellen van de invoervoorwaarden voor een licentie van rechtswege dient hij alleen vervaardiging in het Verenigd Koninkrijk en vervaardiging in een andere Lid-Staat op gelijke voet te behandelen.

Met betrekking tot het eerste deel van de vraag betoogt *Harris*, dat de bevoegde instantie bij het vaststellen van de voorwaarden van licenties van rechtswege, met het oog op de in de Sections 48 en 50 van de Patents Act bedoelde Britse belangen invoer

van de geoctrooieerde produkten uit landen van buiten de EEG mag verbieden. Deze uitlegging is niet in strijd met het arrest van 3 maart 1988 (Allen & Hanburys, reeds aangehaald), dat enkel het verbod van invoer van geoctrooieerde produkten uit Lid-Staten betreft.

Met betrekking tot de voorwaarden waaronder de bevoegde instantie die bevoegdheid uitoefent, die het voorwerp zijn van het tweede deel van de vraag, betoogt Harris, dat die instantie geen bepaling van het gemeenschapsrecht schendt door te weigeren de licentiehouder een voorwaarde op te leggen waarbij invoer van het geoctrooieerde produkt uit derde landen wordt verboden wanneer de octrooihouder het produkt niet in het Verenigd Koninkrijk vervaardigt.

Tot staving van die stelling voert Harris de volgende argumenten aan:

1. Uit niets blijkt, dat de weigering van de Comptroller de licentiehouder te verbieden het geoctrooieerde produkt van buiten de Gemeenschap in te voeren, een belemmering voor de intracommunautaire handel oplevert. Wanneer een dergelijk verbod in casu niet werd opgelegd, kan de octrooihouder het produkt in de Gemeenschap vervaardigen en verkopen, en kan de licentiehouder het produkt in het Verenigd Koninkrijk vervaardigen en het halfprodukt betrekken van leveranciers binnen en buiten de Gemeenschap. De door de Patents Court vastgestelde royalty is een billijke vergoeding voor de octrooihouder, wiens rechtmatige belangen aldus worden beschermd.

2. Wanneer de Comptroller daarentegen verplicht zou zijn de licentiehouder de invoer uit derde landen te verbieden, zou dat het handelsverkeer en met name de intracommunautaire handel ernstig benadelen en ernstige concurrentieverstoringen veroorzaken.

In casu zouden de octrooien die SKF in verschillende andere Lid-Staten dan het Verenigd Koninkrijk (met inbegrip van Ierland indien de vordering tot verlenging van de duur van het octrooi wordt toegewezen) bezit, Harris verhinderen het produkt als halfprodukt te vervaardigen of uit die landen in te voeren. Indien de door de Comptroller vastgestelde voorwaarden van de licentie van rechtswege een verbod tot invoer in het Verenigd Koninkrijk van buiten de Gemeenschap bevatten, zou Harris het geneesmiddel alleen op de gemeenschapsmarkt kunnen verkopen door het in het Verenigd Koninkrijk te vervaardigen.

Dat ware uiterst nadelig voor de concurrentiepositie van Harris ten opzichte van SKF, die dankzij haar Ierse vestiging in een gunstige positie verkeert.

Harris zou daardoor dus van de gemeenschapsmarkt worden uitgesloten of in een nadeliger positie komen dan de octrooihouder. Dat zou leiden tot een beperking van de handel tussen de Lid-Staten en uiteindelijk zou de consument het slachtoffer worden van deze beperkingen en verstoringen.

3. Wanneer de Comptroller bij het vaststellen van de voorwaarden van de licentie van rechtswege verplicht was een dergelijk verbod op te leggen, zou hij gedwongen zijn met niet-Britse belangen rekening te houden, terwijl de bovengenoemde bepalingen van de

Patents Act juist tot doel hebben de commerciële exploitatie van octrooien in het Verenigd Koninkrijk te vergemakkelijken.

Aldus zou volstrekt arbitrair een nieuw beleid worden ingevoerd, dat sterk verschilt van het beleid dat de Britse wetgever voor ogen stond, die een coherente regeling voor industriële-eigendomsrechten van Britse oorsprong heeft opgezet.

De opmerkingen van *Generics* liggen in dezelfde lijn als die van Harris.

Zij voert de volgende argumenten aan:

1. De bevoegde autoriteit kan zich inderdaad op de Sections 48(3)(a) en 50(1)(c) van de Patents Act baseren om te bepalen of zij een licentiehouder invoer van de geoctrooieerde produkten van buiten de Gemeenschap zal toestaan.

a) In de eerste plaats poogt Generics aan te tonen, dat er verschillen zijn tussen de onderhavige zaak en het door de Commissie ingestelde beroep wegens niet-nakoming (zaak C-30/90) in verband met Section 48 van de Patents Act, welke bepaling de octrooihouder of zijn rechthebbenden ertoe aanzet het produkt in het Verenigd Koninkrijk te vervaardigen, wil hij niet riskeren dat een dwanglicentie aan een derde wordt verleend.

In tegenstelling tot bovengenoemd beroep betreft de onderhavige zaak niet de criteria aan de hand waarvan de Comptroller moet bepalen, of hij al dan niet een licentie van rechtswege zal verlenen. Zij betreft enkel de factoren die de Comptroller in aanmerking kan nemen bij de bepaling van de voorwaarden van licenties van rechtswege.

Evenmin betreft deze zaak de plaats van vervaardiging van het geoctrooieerde produkt in de Gemeenschap. Het gaat alleen om de vraag of de Comptroller al dan niet bevoegd is, invoer van buiten de Gemeenschap te weigeren wanneer het geoctrooieerde produkt niet in het Verenigd Koninkrijk wordt vervaardigd.

In casu mag de Comptroller evenwel zijn bevoegdheid niet gebruiken om:

— te eisen dat het geoctrooieerde produkt in het binnenland en niet in een andere Lid-Staat wordt vervaardigd;

— bij het bepalen of invoer van het geoctrooieerde produkt uit een andere Lid-Staat al dan niet zal worden toegestaan, tussen de Lid-Staten te discrimineren.

b) In de tweede plaats vormen de in geding zijnde bepalingen, in zoverre zij op licenties van rechtswege van toepassing zijn, geen schending van de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag wat de invoer van het geoctrooieerde produkt uit derde landen betreft.

Volgens het arrest van 15 juni 1976 (EMI Records, reeds aangehaald, r. o. 10) biedt artikel 30 geen bescherming tegen invoer uit derde landen, omdat die invoer het handelsverkeer tussen Lid-Staten niet ongunstig

beïnvloedt. Hierbij zij opgemerkt, dat het arrest van 3 maart 1988 (Allen & Hanburys, reeds aangehaald) uitsluitend beperkingen in de intracommunautaire handel betreft.

Waar een communautaire octrooibescherming ontbreekt, kan het voortbestaan van wettelijke regelingen die een verschillend niveau van octrooibescherming bieden, op zich geen schending van artikel 30 van het Verdrag opleveren (zie met name arresten van 14 september 1982, zaak 144/81, Keurkoop, Jurispr. 1982, blz. 2853, r. o. 18 en 30 juni 1988, zaak 35/87, Thetford, Jurispr. 1988, blz. 3585).

Het gemeenschapsrecht beïnvloedt de voorwaarden waaronder uit derde landen kan worden ingevoerd, slechts in zoverre de Gemeenschap in het kader van de gemeenschappelijke handelspolitiek bedoeld in artikel 113 EEG-Verdrag, die invoer aan bijzondere maatregelen heeft onderworpen. Waar gemeenschappelijke maatregelen ontbreken, kunnen de Lid-Staten die invoervoorwaarden vaststellen, mits deze in overeenstemming zijn met de communautaire vereisten inzake de invoer van geneesmiddelen [zie Tweede richtlijn 75/319/EEG van de Raad van 20 mei 1975 betreffende de aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake farmaceutische specialiteiten, (PB 1975, L 147, blz. 13].

In de onderhavige zaak is nooit gesteld, dat het beleid van de Comptroller bij toepassing van Section 48 van de Patents Act op enigerlei wijze in strijd is met artikel 113 EEG-Verdrag of met de ter uitvoering van dit artikel vastgestelde verordening (EEG) nr. 288/82 van de Raad van 5 februari 1982 inzake de gemeenschappelijke regeling voor de invoer (PB 1982, L 35, blz. 1).

2. De artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag verhinderen de bevoegde instanties niet, op basis van de Patents Act onderscheid te maken naar gelang het geoctrooieerde produkt in het binnenland of in een andere Lid-Staat wordt vervaardigd.

a) Anders dan SKF betoogt, is het de Comptroller bij het vaststellen van de voorwaarden van een licentie van rechtswege niet geoorloofd de belangen van fabrikanten in andere Lid-Staten in aanmerking te nemen. De Comptroller zou zich daarmee plaatsen buiten het zuiver nationale beleid dat hij moet uitvoeren. Hij is niet bevoegd de beleidskeuzes van andere Lid-Staten uit te voeren. Ten slotte en vooral zou de Comptroller de doelstellingen van de Britse wetgever, met name inzake de bescherming van de nationale industrie, aan andere Lid-Staten moeten opdringen zonder te weten of die Lid-Staten dat beleid wensen te voeren.

b) Deze praktijk levert geen discriminatie op tussen nationale en uit andere Lid-Staten ingevoerde produkten.

Er moet op worden gewezen, dat de onderhavige zaak enkel de uitvoering van het nationale beleid inzake invoer uit derde landen betreft.

Voorts kan het op zaak C-30/90 gebaseerde argument, dat er discriminatie is wanneer de octrooihouder tot vervaardiging in het eigen land wordt aangezet, niet worden aanvaard.

Om bovengenoemde redenen zijn de in zaak C-30/90 aangevoerde argumenten hier niet van toepassing.

De verschillen in de nationale octrooiregelingen zijn hoe dan ook „objectieve verschillen", die het door het Verenigd Koninkrijk gemaakte onderscheid rechtvaardigen tussen vervaardiging in dat land onder een Brits octrooi en vervaardiging elders in de Gemeenschap onder een octrooi van de betrokken Lid-Staat.

De belangrijkste fout in SKF's betoog is de veronderstelling, dat enerzijds de licentiehouder in dezelfde situatie verkeert als de octrooihouder wat de exploitatie van parallelle octrooien in de andere Lid-Staten betreft, en dat anderzijds de door de octrooiwetgeving van de andere Lid-Staten geboden bescherming met die van de Britse wetgeving vergelijkbaar is.

Zoals Lord Diplock in de uitspraak van de Court of Appeal in de onderhavige zaak vaststelde, verhinderen de verschillen in de wetgevingen van de Lid-Staten de licentiehouder op de gemeenschappelijke markt met de octrooihouder te concurreren.

In casu zal toepassing van de Ierse rechtsregels het de licentiehouder niet mogelijk maken het produkt in Ierland te vervaardigen, indien de vordering van SKF tot verlenging van het octrooi, gelet op de octrooien waarvan SKF houdster is, wordt toegewezen. Indien de licentiehouder het produkt niet van buiten de Gemeenschap kan invoeren, zal hij gedwongen zijn het in het Verenigd Koninkrijk te vervaardigen onder minder gunstige voorwaarden dan voor de octrooihouder gelden.

Wanneer de Comptroller de licentiehouder toestaat het produkt uit derde landen in te voeren wanneer de octrooihouder het octrooi niet in het Verenigd Koninkrijk exploiteert, houdt hij enkel maar rekening met de uit de verschillende nationale wetgevingen voortvloeiende objectieve verschillen tussen de situatie van de importeur en die van de binnenlandse fabrikant.

Voorts erkent artikel 89 impliciet, dat er duidelijke verschillen tussen de Lid-Staten bestaan met betrekking tot het verlenen van dwanglicenties, en dat voor de aanpassing daarvan tijd nodig is.

Het *Verenigd Koninkrijk* herinnert aan het arrest van 3 maart 1988 (Allen & Hanburys, reeds aangehaald) betreffende octrooien van rechtswege, doch beklemtoont dat die rechtspraak niet kan worden toegepast op de onderhavige zaak, die de handel tussen een Lid-Staat en een derde land betreft.

a) Volgens de rechtspraak van het Hof is de uitoefening van een intellectueel eigendomsrecht om invoer uit derde landen te verhinderen, niet aan dezelfde beperkingen onderworpen als het vrije goederenverkeer tussen de Lid-Staten en is dat geen maatregel van gelijke werking in de zin van artikel 30 van het Verdrag (arresten van 15 juni 1976, EMI Records, reeds aangehaald, en 9 februari

1982, zaak 270/80, Polydor, Jurispr. 1982, blz. 329).

Bijgevolg kan de bevoegde instantie, zonder het gemeenschapsrecht te schenden, bij het vaststellen van de voorwaarden voor licenties van rechtswege invoer uit een derde land verbieden.

b) Het betoog van SKF, dat de bevoegde instantie de vervaardiging van het geoctrooieerde produkt in een andere Lid-Staat zou moeten gelijkstellen met vervaardiging ervan in het Verenigd Koninkrijk, is evenwel ongegrond. Dit betoog, dat gebaseerd is op artikel 30 van het Verdrag, veronderstelt dat de weigering de invoer te verbieden, een beperking van de intracommunautaire handel tot gevolg heeft. Van een dergelijke beperking is echter niet gebleken. Hier moet worden gepreciseerd, dat het de licentiehouder is toegestaan, het produkt in elke door hem gewenste hoeveelheid uit andere Lid-Staten in het Verenigd Koninkrijk in te voeren.

Het Verenigd Koninkrijk betoogt, dat het gemeenschapsrecht in casu niet van toepassing is. Het voegt eraan toe, dat zo het betoog van SKF werd aanvaard, de rechten die deze onderneming aan haar Ierse octrooien ontleent, ook in het Verenigd Koninkrijk zouden gelden.

De *Spaanse regering* acht het niet gewenst opmerkingen te maken over de eerste vraag en verwijst naar haar opmerkingen als interveniënte in zaak C-30/90.

C — *De tweede vraag*

Volgens *SKF* kunnen de in deze vraag vermelde omstandigheden geen invloed hebben op het antwoord op de eerste vraag. De toepassing van de Sections 48(3)(a) en 50(1)(c) van de Patents Act levert in casu willekeurige discriminatie op tussen de fabrikanten in het Verenigd Koninkrijk en die in de andere Lid-Staten.

De octrooihouder die het produkt niet in het Verenigd Koninkrijk vervaardigt, wordt benadeeld. Het verlies of de verzwakking van zijn monopolierechten door de verlening van een licentie van rechtswege, die invoer uit derde landen toestaat, kan niet voldoende worden gecompenseerd door het recht op een billijke vergoeding voor zijn octrooi.

De verplichting het octrooi in het Verenigd Koninkrijk te exploiteren, is bovendien overbodig, aangezien de Britse markt door invoer uit andere Lid-Staten kan worden bevoorraad.

De *Commissie* vraagt zich af, of de in deze vraag vermelde factoren wel los van de eerste vraag moeten worden bekeken. In ieder geval hebben zij geen invloed op het antwoord op de eerste vraag.

Harris heeft de eerste vraag niet los van de tweede onderzocht.

Generics wijst erop, dat de toepassing van de Sections 48 en 50 van de Patents Act op dwanglicenties in zaak C-30/90 wordt behandeld. De factoren waarvan sprake in de vraag onder a, beïnvloeden bijgevolg niet het antwoord op de eerste vraag.

Wat vraag 2 b betreft, geeft Generics het volgende antwoord in overweging:

„Of de Comptroller, bij de uitoefening van zijn discretionaire bevoegdheid om al dan niet invoer uit derde landen toe te staan, wordt geacht krachtens de Patents Act van 1977 bovenomschreven beleid te moeten voeren of dat hij wordt geacht, door een dergelijk beleid te voeren, alleen naar de in Section 48(3)(a) aangegeven factoren te verwijzen, maakt geen verschil uit."

In beide gevallen valt de beslissing van de Comptroller, bij gebreke van een regeling op grond van artikel 113 EEG-Verdrag, onder de nationale wetgeving, die in de huidige stand van het gemeenschapsrecht nog niet is geharmoniseerd.

De *Britse regering* geeft in overweging te antwoorden, dat de in de vraag vermelde factoren met betrekking tot dwanglicenties geen invloed hebben op de eerste vraag over de licenties van rechtswege.

De *Spaanse regering* heeft over deze vraag geen opmerkingen gemaakt.

D — *De derde vraag*

De *Spaanse regering* betoogt, dat de bevoegde instantie in strijd met de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag handelt wanneer zij in de voorwaarden van een licentie van rechtswege voor een octrooi op een farmaceutisch produkt, een voorwaarde opneemt waarbij de invoer van het produkt uit Spanje en Portugal wordt beperkt.

Artikel 47 Toetredingsakte biedt geen grondslag voor een dergelijke voorwaarde.

Dat artikel, dat het in artikel 30 EEG-Verdrag en artikel 42 Toetredingsakte neergelegde algemene beginsel van het vrije goederenverkeer beperkt, is aldus geformuleerd, dat de werking van dat beginsel zo weinig mogelijk wordt beknot. Daarom moet het eng worden uitgelegd.

Alleen de octrooihouder of zijn rechthebbende heeft het recht, de door dat artikel bepaalde beperking te effectueren. Bovendien is de uitoefening van dat recht zuiver optioneel.

Indien de bevoegde instantie krachtens die bepalingen een invoerbeperking zou opleggen, zou dit een tweevoudige inbreuk opleveren. In de eerste plaats zou zij zich rechten toeëigenen die alleen de octrooihouder of

zijn rechthebbende toekomen, en in de tweede plaats zou een recht dat de uitvinder toekomt, worden omgezet in een aan de houder van een licentie van rechtswege opgelegde verplichting.

Daarmee zou de ratio van artikel 47 Toetredingsakte worden miskend, namelijk voor sommige houders van nationale octrooien op farmaceutische produkten in de Gemeenschap van Tien het nadeel compenseren van het feit dat het vóór 7 oktober 1992 in Spanje onmogelijk was een vergelijkbare bescherming voor die produkten te verkrijgen. De regeling moest de octrooihouder in staat stellen, gedurende een beperkte tijd (tot 7 oktober 1995) met een beroep op zijn recht parallelinvoer uit Spanje te verhinderen.

De vergelijking van artikel 47 Toetredingsakte met de verschillende nationale regelingen inzake dwanglicenties bevestigt deze uitlegging.

Artikel 47, dat het nadeel beoogt te compenseren van de onmogelijkheid in Spanje op grond van een octrooi het exploitatiemonopolie voor een farmaceutisch produkt te verkrijgen, kan niet worden toegepast bij nationale regelingen inzake dwanglicenties die geen fabricage- of handelsmonopolie beschermen.

Bij gebreke van rechtvaardiging uit hoofde van de afwijkingsbepalingen van de Toetredingsakte is de voorwaarde in een licentie van rechtswege, waarbij invoer van een farmaceutisch produkt uit Spanje en Portugal wordt verboden, dus in strijd met de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag.

De door de *Commissie*, de *regering van het Verenigd Koninkrijk*, *Generics* en *Harris* gemaakte opmerkingen over deze vraag, komen in wezen overeen.

Die opmerkingen zijn gebaseerd op de artikelen 47 en 209 Toetredingsakte.

a) Die bepalingen beogen een afwijking van de toepassing van het beginsel inzake uitputting van rechten. Volgens dat beginsel put de octrooihouder zijn rechten op de geoctrooieerde produkten uit door ze zelf of met zijn toestemming door een ander in een Lid-Staat in het verkeer te brengen, en hij kan zich dan niet meer op zijn octrooi beroepen om zich tegen het verkeer van het produkt in de Gemeenschap te verzetten (arrest van 31 oktober 1974, zaak 15/74, Centrafarm, Jurispr. 1974, blz. 1147).

Dit beginsel is ook van toepassing wanneer het produkt niet octrooieerbaar is in de Lid-Staat waar het voor het eerst in het verkeer is gebracht (arrest van 14 juli 1981, zaak 187/80, Merck, Jurispr. 1981, blz. 2063).

Van deze rechtspraak wijken de genoemde artikelen van de Toetredingsakte af. Zij bepalen, dat het beginsel inzake uitputting van rechten tijdens een bepaald tijdvak niet van toepassing zal zijn op Britse farmaceutische produkten die in Spanje en Portugal in het

verkeer worden gebracht en die in die landen niet octrooieerbaar zijn.

b) Octrooien met de aantekening „licences of right" zijn „zwakke" octrooien. Het specifieke voorwerp ervan is het recht van de octrooihouder op een billijke vergoeding. Volgens 's Hofs arrest van 3 maart 1988 (Allen & Hanburys, reeds aangehaald) kan een octrooihouder zich niet langer op een nationale wetsbepaling beroepen om zich tegen invoer vanuit een andere Lid-Staat door de licentienemer te verzetten.

c) Bij deze octrooien is geen sprake van een recht om het produkt als eerste in het verkeer te brengen, dat als uitgeput zou kunnen worden beschouwd.

Het beginsel inzake uitputting van rechten is op deze octrooien dan ook niet van toepassing.

Bijgevolg zijn bovengenoemde bepalingen van de Toetredingsakte, die van dit beginsel afwijken, evenmin van toepassing.

Het is ook deze uitlegging waarvan Lord Diplock in de uitspraak van de Court of Appeal is uitgegaan.

d) Er is derhalve geen verschil tussen invoer door de licentienemer uit Spanje en Portugal en invoer uit andere Lid-Staten.

SKF betoogt daarentegen, dat Spanje en Portugal bij het vaststellen van de invoervoorwaarden voor farmaceutische produkten bij licenties van rechtswege, als derde landen moeten worden behandeld.

De artikelen 47 en 209 Toetredingsakte treden in de plaats van het beginsel inzake uitputting van rechten, aangezien een octrooihouder zich tegen de invoer van zijn eigen produkten kan verzetten. Volgens SKF gaan die artikelen nog een stap verder dan dat beginsel, aangezien uit de woorden „zelfs als" blijkt, dat hij zijn octrooi ook kan doen gelden tegen door derden, licentienemers daaronder begrepen, vervaardigde en ingevoerde produkten.

Die overgangsbepalingen staan de octrooihouder toe, die produkten te beschouwen als uit derde landen afkomstige produkten.

Bij gebreke van een uitdrukkelijke precisering in die zin mogen octrooien waarvoor een licentie van rechtswege is verleend, niet van de werkingssfeer van die artikelen worden uitgesloten. Voorts dient de houder van een dergelijk octrooi niet te worden geacht zijn rechten te hebben uitgeput (arrest van 9 juli 1985, zaak 19/84, Pharmacon, Jurispr. 1985, blz. 2281). Wanneer de octrooihouder zich dus kan verzetten tegen de invoer van zijn eigen produkten, moet hij dat zeker kunnen doen in het geval van produkten die zonder zijn toestemming door derden worden vervaardigd en ingevoerd.

Daar het invoerverbod voor produkten uit Spanje en Portugal gebaseerd is op de afwijkingsbepalingen van de Toetredingsakte, zijn noch de beginselen van het arrest van 3 maart 1988 (Allen & Hanburys, reeds aangehaald) betreffende de toepassing van artikel 30, noch de bepalingen van artikel 36 van toepassing.

F. Grévisse
rechter-rapporteur